

Glosak Azkarate eta Perez Gazteluren lan baten inguruan

Oroitz Jauregi*, Miren Lourdes Oñederra
Letren Fakultatea, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Laburpena: Lan honetan Azkarate eta Perez Gazteluk argitaratutako «Euskara estandarrak bernakularizazio aldian» artikulua argitaratuaren gaikako irakurketaren proposamena egingo dugu gure esparrutik, ahoskeraren zaintzaren aldetik. Artikulua irakurtzean komentagai gertatu zaizkigun zenbait gai bildu eta horien inguruan aritu gara, zenbaitetan gogoeta eginez, beste batzuetan kezka elkarbanatuz, iruzkinak eginez eta abar. Hamalau glosa modukoren bidez aurkeztu ditugu arrazoi desberdinengatik arreta eman eta biltzeko modukoak diren ideiak, terminoak zein argudioak. Lanaren helburua da hautatutako hitzek edo ideiek adierazten dutena azpimarratzea, argitara ekartzea, zenbait ezagunak izan arren, beste zenbait ezzagunagoak eta batzuetan deserosoak ere badirelako. Halaz ere, edo horrexegatik inportante direlako ipintzen ditugu mahai gainean esker onez.

Hitz gakoak: Estandarizazioa, hizkera mailak, ahoskera, erabilesarruak, aldakortasuna.

1. ATARIKOAK

Presaka bizi gara eta ez da erraza besteren lanetan, beren pentsamendu eta ekarpenetan aski egotea, fruituak biltzeko astiz eta soseguz. Maizegi gertatzen da bakoitza bere espezializazioaren esparruko argitalpen ugarietan itotzea, gero eta gehiago argitaratzeko presak ere arnasa eragozten digularik. Miren Azkarate irakaslearen omenezko argitalpen honetan kontrako bidea hartu nahi izan dugu eta omenduaren lan bakar batean bilduko dugu arreta. Ahoskera lanetan aritzeak bai ikerketa teorikoan, baina baita araugintzaren alderdi praktikoagoetan ere, leku aipatzen kokatzen gaitu ohartzeko Azkarate eta Perez Gazteluren lan honen ekarpena zein garrantzitsua den. Egun ohikoago eta are ohikoegi ere zaizkigun ebaluazio kuantitatibo eta mekanikoetatik urrutiratu nahi genuke eta artikulua eduki zenbait gure ikuspun-

* Oroitz Jauregi. Hizkuntzalaritza eta Euskal Ikasketak Saila. Letren Fakultatea (UPV/EHU). Unibertsitateen ibilbidea, 5 (01006 Vitoria-Gasteiz). oroitz.jauregi@ehu.eus. <https://orcid.org/0000-0001-7027-3387>.

tutik azpimarratu guri pentsarazi diguna hemen partekatuz, guztion lanaren onerako eta euskararen berreskuratzean mesedegarri izango delakoan. Horretarako, artikulua gure artean eztabaidatzeak sortu dizkigun txalo-gogo, adostasun, zalantza, eta abarrak irakurleari eskainiko dizkiogu. Biren artean idatzia bik komentatua, lankide baten omenez beste lankide baten omenalditik.

Honela bada Azkarate eta Perez Gazteluk Koldo Zuazoren omenaldi liburuan argitaratutako «Euskara estandarrak bernakularizazio aldian» (Perez Gaztelu & Azkarate 2020) artikulua berrirakurketa egingo dugu gure esparrutik, fonologiaren aldetik. Artikulua irakurrita ahoskeraren aldetik aipagai iruditu zaiguna bildu eta ideia inguruan aritu gara, zenbaitetan gogoeta eginez, beste batzuetan, kezka elkarbanatuz, iruzkinak eginez eta abar.

2. GLOSAK

Arrazoi desberdinengatik arreta eman eta biltzeko modukoak diren ideiak, terminoak edo dena delakoen bilduma da hemen aurkezten duguna, sarreraka antolatuta. Lanaren helburua da hautatutako hitzek edo ideiek adierazten dutena azpimarratzea, argitara ekartzea, zenbait ezagunak izan arren, beste zenbait ezezagunagoak eta batzuetan deserosoak ere badirelako. Azken hauek maiz ezkutuan geratzen direnez, merezi dute eztabaidagunera ateratzea. Batzuk luzeago, besteak arinago komentatuko ditugu, guztiak inportante direlako ipintzen ditugu mahai gainean esker onez.

2.1. Adostasunez finkatzeko proposamena

Erabilesparruei dagokien proposamena dugu. Estandartze bidean dagoen hizkuntzak, batez ere, euskara bezala, beste hizkuntza indartsuago eta normalizatuekin leian badago, berariaz eraiki eta antolatu behar ditu historian zehar mugatuta izan dituen eremuak, are garatu ere ezin izan dituenak hizkuntzaren murriztapen soziologikoagatik. Adostasunean oinarritzea aurrera egiteko proposamen bikaina da, lan-egitasmo zaila halere, baina, hizkuntzaren osatze eta indartzea lortu nahi badira, arrakasta berme sendoena dirudiena bestelako aukeren (zein?) ondoan. Izan ere, hizkuntzaren berezko garapenaren (garapen naturalaren) eta kanpotik berariaz ezarritako araugintzaren arteko paradoxaren mugetan gauzatu behar du estandartzeak. Horregatik 1998ko Euskara Batuaren Ahoskera Zaindurako arauak fonologiaren ikuspuntutik maila zaindurako hautu optimo liratekeenen ondoan,¹ batasunari eman zion lehen-tasuna (horregatik *digitala* /*digitala*/ «g» bigunaz eta ez /*dixitala*/ «j» gogo-

¹ Ikus argibideetarako EBAZ landu zuen lantaldearen errendapen txostena (Oñederra 1998).

rraz eta *esnea* /esnea/ eta ez /esnia²). Haatik, batasunaz gainera, euskalkietan barrena aski hedadura zuten ezaugarri jatorrei hala nola eremu zabaleko desberdintasunei leku eman nahi izan zien (horregatik *mila* bustiduraz edo bustidurarik gabe onartzea maila zainduan ere).

2.2. Aldakortasunaren ardatzak: geografikoa eta funtzionala

Ezaguna, baina maiz ahaztua izan ohi den ezagutza dugu, gure ahoskerari buruzko lanean oso garrantzitsua gertatzen zaiguna. Laburpenean bertan ikusten da artikulua oinarritzeko atala dela. Hizkuntzaz aritzean maiz ahanzten den gaia da aldakortasunarena, erraztu, sinpletu egiten dugu horrela hizkuntza, baina errealtatetik urrundu. *Langue-parole* edo berandua-goko *competence-performance* binomio historikoen gehiegizko zurruntasuna ote den arazoaren iturrietako bat egungo linguistikian (Cameron 1985) eztabaidarako gai interesgarria da. Zalantzarik ez duena da estandarte lanean ari denak jai duela aldakortasuna ez badu lanaren muinean jartzen. Horregatik harrigarria gertatzen da aldakortasuna aintzat hartzea zein bakana den eskuliburu eta antzekoetan. Agertzekotan, modu binario sinplean agertzen da: zaindua vs. arduragabea edo formala vs. lagunartekoa eta kideko pareetan, aldakortasunaren muina den gradueltasuna ukitu ere gabe. Halakoak ez dira gertatzen bakarrik euskarazko estandartzeari dagozkionetan noski, baina larriagoa izan daiteke kaltea hizkuntzaren ahulezia erlatiboaren araber. Erraztasunagatik eta baita, ziurrenik ere, helburu pedagogikoak bultzatuta zabaldutako binomioak bere ondoan izan behar du ez direla bereizita eta aparte doazen kutzak, baizik eta binomio hori batetik bestera mailaka osatutako *continuum* baten izena dela. Gainera, hain zuzen ere *continuum* horretan gorpuzten delako aldakortasuna da hain dinamiko eta aniztuna. Bestela esan, hiztunak ez du hautatzen a edo b egin, egoerak eta hizketa-lagunak, edo gaiak, eta bestelako hamaika baldintzak irristarazten dute maila batetik bestera bere ekoizpen linguistikoa maiz oharkabeen. Ez dago muga zurrin jakin bat bi hizkera-mailen artean mutur zainduenetik lagunartekoenera. Ahozkoaren gertaleku den ahoskeran aldakortasunik eza ezinezkoa da (ikus ondorio historikoez Donegan & Nathan 2015). Aldakortasunik ez hori zenbaitentzat desiragarri izan daitekeen arren (arauen erredakziorako, esate baterako), aldakortasunaren ideia zabaltzea nahitaezkoa da euskararen eremuan erregistro desberdinak behar bezala (hizkuntzaren barne joerak errespetatuz) sortuko badira.

² Garbi dago fonologiaren ikuspuntutik /esnia/ ahoskerak gauzatzen duen disimilazioa egokia litzatekeela aldaera zaindurako, disimilazioak fortitio motako bilakabideak izanik hotsen edo hots bilkuren entzungarritasuna hobetzen dutela eta hori dela hizkera zainduaren joera.

2.3. Bateratua

Azpimarratzekoa da zein kontuz eta jakinaren gainean ari diren Azkarate eta Perez Gaztelu *batua* eta *bateratua* biak erabiliz; artikuluaeren ekarpena oparoa da termino erabilgarri txukunetan (gogora hemen aipatzen den *erabilesparria*-ren ondoan, *mintzidatzia*, *toki-aldaeradun*, etab.). *Batua* eta *bateratua*-ren arteko desberdintasunen eztabaida garatu eta plazaratzeak on egingo luke egungo euskararen ikaskuntza eta hedatze lanetan.

2.4. Bernakularizazioa

Mende honen hasieratik aurrera bernakularizazioaren inguruko argitalpenak ugaritu egin dira bernakularizazioa fenomeno gisa indarra hartzen ari delako, Europan osoan bezala Euskal Herrian. Coupland-engandik jasota azaltzen digute Azkarate eta Perez Gazteluk bernakularizazio joerak hizkuntza aldakortasuna bultzatzen duela aldaera estandarren uniformetasunari aurre egiteko, bernakularizazioak aldakortasun geografikoa —tokian tokiko aldeak— eta funtzionala —aldaera ez estandarrak, egunerokoak, lagunartekoak, informalak— lehenesten baititu. Horrela bada, hiztunen «berezko» hizkuntza praktikak estandarera eramatea aldaera estandarren uniformetasunari aurre egiteko estrategia da. Kontraesanezko dirudi ideiak. Izan ere, euskararen kasuan, euskal hiztun guztientzako erreferentzia den estandarri, bere ezaugarri uniforme eta guzti, norberaren estilo informala ematea dakar bernakularizazioak. Artikuluan tokian tokiko ezaugarrien erabileraren eta estandarren erabileraren arteko lotura egin beharrenezko ideia jasotzen da ahozko euskararen bien beharra dagoela iradokiz. Ahoskera batzordetik ere defendatutako ideia dakarte «eskala bat behar dugula, graduala, ahozko erabilera zaindu eta formalenetatik, erregistro lagunartekoenetarako; eta eskala horretan behera egin ahala sartuko lirateke tokian tokiko ezaugarriak» (Perez Gaztelu & Azkarate: 607). Beraz, kontua ez da bernakularizazioaren kontra egitea, baizik eta hizkera mota bakoitza noiz-nola erabili behar den jakitea.

Bernakularizazioa ahozkoak duen alderdi psikologikoaren erakusle ere badela esango genuke: nagusiago, indartsuago sentitzea ezaugarri dialektalik ez duen hiztunarekiko. Ahozkoak duen ezaugarri hori ez da askotan agerian jartzen, baina garrantzitsua da.³ Arazo horri aurre egiteko oso garrantzizko iruditzen zaigu hiztun toki-aldaeragabeen heziketa fonikoa, alegia ahoskeraren irakaskuntzari gramatikarenari eta hiztegiarenari bezainbateko garrantzia ematea ikasgeletan, hizkera «jatorragotzeko» tresna ezin hobea baita ahoskera egokia.

³ Azkarateren eta Perez Gazteluren moduan, unibertsitateko eskoletan, testuinguru akademiko ahozkoan (ez idatzizkoan) izan dugu horrelako sentipenik.

2.5. Erabilesparrua

Kontzeptu garrantzitsu bat jasotzeko termino ezin egokiagoa dugu *erabilesparrua*, gardentasun morfosemantikoaren aldetik oso mesedegarri gertatzen dena, aintzat hartuz gero hitzaren edukiaren garrantzia euskararen une historiko honetan. Artikuluaren sarreran bertan dator eta lan osoan zehar dago presente oinarritzko edukien artean. Erabat ahaztu-ezineko bada hizkuntzaren analisisian (nahiz corpus abstraktuegiak aztertu behar izaten ditugun maiz analisiaren zehaztasunaren mesedetan), ekidinezina da estandartze bilakabidean, benetako arazoetatik benetako emaitzak lortu nahi badira. Ezinbestekoa da hemen *aldakortasuna* sarreran esandakoez aritzeko gure analisisetan, araugintzan, irakaskuntza eta abarretan.

2.6. Erregistro informalak

Atalaren izenburuak modu iradokitzailean bata bestearen ondoan jartzen ditu erregistro horiek eta ahozko euskara batua. Esango genuke bete-betean asmatzen duela egungo egoera soziolinguistikoak dituen beharren aurrean. Ereduak aipatzen dira. Hizkuntzen irakaskuntzan ari diren ikerlarien ahotan (Jane Setter, adibidez) hain garrantzitsua den ideiaz ari gara. Agerikoa da artikulu honetan ere ematen zaiola garrantzia. Euskararen eremuan hizkera-eredu desberdinak sortzeko egindako saiakera desberdinak aipatzen dira artikuluko 3.2 eta 4. ataletan; zerbait berria sortu nahi izateak (estandar informala) saiakerak egitea eskatzen du eta saiakera horietarik zenbaitek arrakasta izan dezakete (*Goenkale* saioak, esaterako), beste zenbaitzuk ez. Egiten ari den bidea da. Utzi behar ez dena. Ekin egin behar denari. Hor EITBk eta ziu-rrerik gaur egun sare sozialek ere balukete zeresana.⁴ Helburu honetarantz letozke EITBko gazteentzako saio informalak: *Vikingak*, *Gure Kasa*, etab.

2.7. Euskaldun erabateko sentitzea

Zehazki eta artikuluak ezin hobeto adierazi bezala (603. orrialdean), «hizkuntza errepertorioan eskolako aldaera estandarra besterik ez duten» hiztunen arazoa oso garrantzitsua da; «toki-aldaera» behar dute hiztun horiek, baina estandartzea berez da toki-ezaugarrien kentzaile, uniformetasun linguistikorako mugimendua; paradoxa horretan ahoskeraren garrantzia eta, ahoskera arautzeko orduan, gauzak modu aniztun malguan egitea zein mesedegarri den adierazten duela esango genuke. Izan ere, ezin du fonologian dabilenak bestela irudikatu, ahoskera aniztun eta aldakorra baita ezinbestean

⁴ Ikus Perez Gaztelu & Zulaika Ijurko (2016).

(«natural responses to phonetic forces, centripetal and centrifugal, implicit in the human capacity for speech production and perception», Donegan & Stampe 1979, 130); kontua da berezko aldakortasun fonologiko hori euskarak behar duen estandartze bilakabideari lotzea.

2.8. Ez guztiak eta ez modu berean

Errealitatean zer gertatzen den ikusarazten du artikuluak, besteak beste Aurrekoetxearen azterketa baten emaitzak jasota, adierazten zaigu nola hiztunek batzuetan bere euskalkiko ahoskerari eusten dioten baina ez beti. Horrek azpimarratzen digu ahoskera arautze lanetan gabiltzanoi zein garrantzitsua den ondo azaltzea zertan ari garen bai euskara batutik urrutiagoko euskalkia dutenei, bai euskaraz gaitasun mugatuagoa duten hiztunei.

2.9. Guztien beharra du hizkuntza oso batek

Aldaera estandarra eta gainerako aldaerak (aldaera dialektalak zein erre-gistroak) denak behar izatea argiki adierazten da artikuluan. Autoreek Haugenen hitzak dakartzate: «the standard tends to become only one of several styles within a speech community. (...). A complete language has its formal and informal styles, its regional accents, and its class or occupational jargons».⁵ Haugenekin batera, ideia bera aldarrikatuz, Zuazoren hitzak ere irakur daitezke artikulua idazburu peko ahapaldian. Zuazoren hitzei emandako leku esanguratsuak ideia honek autoreengan duen garrantzia adieraziko luke, ez baitzaio edozeini uzten artikulua izenburuaren azpiko gunea. Hain arrazoizkoa eta itxuraz onartua dagoen ideia hau lantzea egokitzen denean, zenbaitetan ez da hain zentzuzkotzat hartzen, edo lanak ematen ditu ideia egikaritzeak. Horren ondoan euskal komunitatearen ezaugarriekin zerikusia duen alderdi bat aipatu nahi genuke. Erlatiboki, herri txikia gara eta euskal hiztunak ere ez gara asko, are gutxiago hizkera formala lantzeko moduko egoeretan egon gaitezkeenak. Baldintza horiek hizkera formala lantzeko-garatzeko orduan ez dute askorik laguntzen, atzera karga egiten dute, beti egon daitekeelako solaskide edo entzuleen artean norbait ezaguna, edo ezagunen ezaguna, familiartekoa ez bada. Askotan hiztunen arteko hurbiltasunak hizkera maila formala erabiltzeari galga jar diezaioke. Erlatiboki txiki, gutxi izatearekin lotura dute Oñederraren (2019, 958) ondorengo hitzek ere:

Euskara jator eta herrikoia egin nahi dutenen neurritz kanpoko kenketa, murrizketa eta antzeko ahoskera-motak ez dira beti apropos, gaztelaniaz

⁵ Haugen, E., 1966, Dialect, language, nation, *American Anthropologist* 68, 922-935. Azkarate eta Perez Gazteluren argitalpenetik hona ekarri dugun aipua 932. orrialdekoa da.

mikrofono aurrean hizlariak *na más que pa eventos* esango balu bezala. Egia da, janzkera informalen egungo orokortzearekin batera, euskaradunon kopuru erlatiboki txikia eta soziologikoki murriztua ere kontra ditugula hizkera zaindu bat eraikitzeko orduan. Gainera, txikitasunaren ezaugarriak areagotu egiten dira «giro ona» izateak gizaki askori ematen dion plazera-gatik, babes moduko horregatik. Euskara erabiltzeko zioa oso «bihotzez-koa» da maiz, taldearekiko identifikazioa bilatzen da eta horrek hizkera ez-zainduaren ezaugarriak areagotu ditzake.

Erregistro formala garatzeko egon daitezkeen zailtasunak zailtasun, sar-rrera honen izenburuan biltzen den ideia gorde beharra azpimarratu nahiko genuke. Ez dugu ahaztu behar, artikuluan ederki islatzen den moduan, hiz-kerak molde desberdinak sortzeko eta garatzen hasteko bidean gaudela. Zen-baitetan, hitzun gisa, komeniko litzateke euskararen zein momentutan gau- den kontzienteki pentsatzeko ariketa egitea.

2.10. Hain ezagunak ez diren zenbait kontu

Eskertzekoa da hain ezagunak ez diren kontuak aipatzea (are horiei «hel- tzea», testuak dioen bezala), askotan bidenabar moduan pasatzen direnak bil- tzea eta plazaratzea. Ariketa polita eta ezinbestekoa da kezka sortzen duten kontuak, hain eroso ez direnak, argitara ekartzea. Horietako kezka bat da me- zuaren hedapena: araua emanda, paperean idatzi ondoren, arauaren ulermena eta hedapena gertatu behar direnean, gauzak nola egin behar diren jakitea nahitaezkoa da. EBAZ arauaren kasuan askotan ez da erraza izan bidea. Ar- tikuluak dio ahoskera araua ez dela idatzizkoa bezala ulertu behar, baizik eta funts heterogeneoagoa duela. Idatzizkoan araua homogeneoagoa da (nahiz 2. orrialdean esaten den bezala, «estandar idatzian ere badira aldakortasuna- ren printzak»). Aldiz, ahozkoan, ezin du hala izan. Ahoskatua izatearen izae- ragatik gertatzen da hori. Badu ahoskerak bere alde gramatikak edo hiztegiak ez duten abantaila fisiologikoa dei genezakeena, buruz ikasi behar ez dena eta berez egokitzen duena eredu zaindua egoera lasaiagoetara. Ikastaroetan frogatzen dugu erabiltzaileak lasaitu egiten direla gauzak horrela aurkezten direnean. Batetik, ahozkoaren alderdi fonologiko horiek ulertzean eta, bes- talde, adierazten zaienean ahoskera eredu zainduena ere nahitaez dela alda- kor eta ezin dela bakarra izan.

2.11. Heteroglosia

Praktika heteroglosikoaren azterketa soziolinguistikako lanetan azken ur- teetan indarra hartzen ari den ikergaia da. Interesgarria da oso artikulua eus- kararen estandartzearen eremura ekartzea. Elordui dute iturri ikerlari horrek

komunikabideetan begiak jarrita dioenean, «elebakartasunaren ideologia eta praxitik (...) ahots eta ideologia linguistiko anitzeko testuinguru mediatiko heteroglosiko batera igaro» dela argudiatzen duenean.⁶ Elorduik gehitzen du egoera komunikatibo zenbaitetan ikus daitekeela hiztunak hizkuntza bat baino gehiago erabiltzea eta diskurtsoan erregistro molde desberdinak agertzea. Azken finean, egungo gizarteak azken urteetan jasan dituen aldaketa azkarren (*azkar* hitzaren *lastertasun* eta *sendotasun* adierak gogoan) isla litzateke. Hizkuntzaren erabileraren bidez hiztunaren jarrera adierazten da eta, kasu horretan, gizarte globalizatuak eragindako aldaketatzat har daiteke heteroglosia. Gurean ere ikus daiteke horrelako jarduerarik. Salabururen erreferentzia aurkitzen dugu, euskal gizarteak jasandako aldaketen berri ematean: besteren artean, hiztunek lehen ez zuten goi mailako hezkuntzara heltzea, «rural society» izatetik «urban society» izatera igarotzea, komunikatzeko sistemak eta atzerrira joatea ohikoa bilakatzea. Aldaketa horiek guztiek badute hiztunen hizkuntzaren erabileran eragina. Gainera, Salaburuk (2015, 131) aitortzen duenez, «We are heading toward a multilingual society, in which we will use languages from different registers in the future, and that creates other kinds of challenges for both the Basque language and Bascophiles» eta gero dio gizartean euskararen ezagutza areagotu bada ere, «the future of the language is in the hands of today's generation». Egoera horretan, hiztunei Azkarate eta Perez Gazteluren artikulu honetan jasotzen diren ideien berri ezinbestean eman behar zaiela iruditzen zaigu, batez ere *guztien beharra* sarrean adierazi den moduan, hizkuntza oso batek hizkera maila denen beharra duela adieraziz eta bakoitzak bere espazioa duela gogoraraziz, edozer edozein momentutan eta egoeretan egitea saihesteko, hizkuntzaren konstelazio oso bat izan dezagun.

2.12. Inongoa eta inorena ez den aldaera estandarra

Hizkera bat beti da hitz egiten duenarena eta hitz egiten den eremukoa. Estandarraren prestigioa ahultzeko ideiatzat har daiteke hori, baina errealtateak berak kentzen dio indarra uste horri: komentatzen ari garen lanaren 11. oin-oharrean ederki agertzen den bezala, garai batean hiztun berri izan zirenak guraso izatera heltzen direnean, estandarra lehen hizkuntza bezala erakusten diete haurrei. Hizkera horrek dagozkion ezaugarriak ditu, inguruan duenaren eragina izango du eta, inguruak inguru, etengabea aldatuz joango da.

⁶ Elordui, A., 2016, Elebakartasunetik heteroglosiara: Gaztea Irratia, bernakularizazioa gazte-komunikabideen diseinu sozioestilistikoan, *Uztaro* 97, 31-52. Azkarate eta Perez Gazteluren argitalpenetik hona ekarri dugun aipua 31. orrialdekoa da.

2.13. Kode-aldaketara jotzeko joera

Bernakularizaziorako joerak kode aldaketari buruzko ikuspegia aldatzen ari omen dira gazteen artean: ez da txartzat ematen alderantziz baikik. Euskararen ahultasuna kontuan hartuta, egoera zaurgarrian dagoen hizkuntzarentzat ez dirudi lagungarri kode aldaketa etengabe erabiltzeak, hizkuntza baliabideak galtzeko arrisku handiagoan dagoelako hizkuntza indartsuago bat baino. Zenbaitetan entzuten da hobe dela *euskañola*, euskara-gaztelania edo euskara-frantsesa kode aldaketadun hizkuntza gaztelania edo frantses hutsa baino. Pentsa daiteke baietz, euskararen indartzea gertatzen ari den eremuetan agian jo liteke ontzat ideia hori. Horrekin batera, ordea, euskararen egoera ahularen jakitun izatea komeni da, ahultasunaren ideia azpimarratzea. Kontua da kode aldaketa euskararen eremu osoan egiten dela indar handiz, baita «arnasgune» deiturikoetan ere. Inportantea da beti ere, halakoetan gaitasun urrikoen aldaketak (*code switching*) eta hitzun sendoen nahasteak (*code mixing*) bereiztea. Ahoskeraren aldetik zein den irabazle, erdara edo euskara, izan daiteke bereizgarrietako bat. Begibistakoa gertatzen da egun hain zabaldua dagoen kode aldaketak nola indartzen dituen:⁷ fonema arrotzen sarrera (gaztelaniazko /θ/ *zeta*), euskal aurkakotasun fonemikoen galera (/tʃ/ -«tx»-ren eta /ts/ -«ts» edo «tz»-ren artekoa) eta eredu prosodiko arrotzen erabilera (hizkako erritmoan gauzatutako azken aurreko azentudun eredia batez ere). Bide horretatik Ipar/Hego banaketa lingusitikoa areagotzen ari da, batuaren egitekoa hustuz neurri handi batean.

2.14. Uniformetasuna sustatzea

Idea hau aipatuz hasten da «Laburpena» izeneko atala: artikuluaaren hasierako hitzak dira. Ezin da ukatu estandartzearen helburuetako bat uniformetasuna bilatzea dela, modu batean behintzat. Idatzia estandartzean uniformetasunaren helburua errazago bete daiteke ahozkoan baino. Autoreen arabera uniformetasuna sustatzea omen da estandartze bilakabideek ekar lezaketen. Hori ulertzeko aintzat hartu behar da, hain zuzen ere, estandartzea ez dela hizkuntzaren gertakari *sensu stricto* linguistikoa, artikuluaak dioen bezala «motibazio soziopolitikoa izaten du oinarrian» (Perez Gaztelu & Azkarate 2020: 602): hizkerak batu, hizkuntzak bizirik irauteko. Jakina da, ordea, aldakortasunik gabeko hizkuntza ezin dela hizkuntza bizia izan, benetan erabilgarria. Ahoskeraren zaintzatik begiratuta, garbi dago hiztunak, mundu errealean eta bestelako baldintzarik gabe, ez dituela hitzen hotsak berdin ate-

⁷ Lehen hizkuntza gaztelania izatearekin batera, noski, hori delarik kode nahasketaren eragile indartsuenetako bat, nahiz ez bakarra.

ratzen lasai ari denean etxekoekin edo jendaurrean diskurtsua egiten ari denean. Aukeratzaren diren hitzak eta soinean jartzen diren jantziak ere ez dira berdinak izaten. Hautatzen diren esaldi moldeak, lexikoa, aditz moldeak, besteren artean, ez dira berdinak lagunartean hitz egiterakoan edo hitzaldi bat ematerakoan, esaterako (artikuluak 606. orrialdean jasotzen duen Zuzazaren eta Badihardugu elkartearen lanetik ateratako adibideak argi erakusten du nola hurbil dakiokkeen aldaera batua erabiltzen den lekuko euskarari hiztegiaren bidez). Estandartzeak uniformatzea dakar hizkuntza bateratzeko zentzuan, baina ez dakar nahitaez aldaerak desagerraraztea, nahiz eta lotura izan dezakeen gertakari horrekin. Artikuluaren 2. orrialdean ere arazo hori ukitzen da (Aurrekoetxea eta Haddican autoreen eskutik). Euskalkia osasuntsu dagoen eremuetan hizkera molde bakoitza dagokion momentuan erabiliko da, baina ez du bata bestea desagerrarazi behar. Ekarriko du ziurrenik berdintze bat, desberdintasunak kamuste bat (Aurrekoetxea eta Haddican-en lanetan oinarrituta berriz).

3. AZKENIK

Bukatzeko esan behar dugu hemen nabarmenduak Azkarate eta Perez Gazteluren artikuluak eskaintzen duenaren zati txiki bat bakarrik direla. Era berean, bererako lantzen dituzten lan eta autoreak beste asko eta asko dira. Lehen kolpean gure lanarekin zuzenen lotuta agertu zaigunaz idatzi dugu, autoreekin bilduko bagina hasiera-hasieran aipatuko genituzkeen kontuekin aritu gara parafraasi agian baldarrak egiten, beti ere gure aldetik azpimarratu nahian gai zenbait. Haatik, helburu nagusien dugu irakurlea lan hartarantz bultzatzea, bakoitzak bere ikuspuntutik osorik irakurtzea merezi baitu. Guk, gure aldetik, esker ona besterik ez dugu eman nahi izan, hona dakargun jolas honetan ere Azkarate eta kideek pentsarazi (beraz, irakatsi) digutenagatik.

4. ERREFERENTZIAK

- Cameron, Deborah. 1985. Linguistic Theory: Frameworks and Approaches. In: *Feminism and Linguistic Theory*. London: Macmillan. 9-27. <https://worldcat.org/oclc/11763041>.
- Donegan, Patricia & Geoffrey Nathan. 2015. Natural phonology and sound change. In Patrick Honeybone & Joseph C. Salmons (arg.), *The Handbook of Historical Phonology*. Oxford: Oxford University Press. 431-449. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199232819.013.007>.
- Donegan, Patricia Jane & David Stampe. 1979. The Study of Natural Phonology. In Daniel A. Dinnsen (arg.), *Current Approaches to Phonological Theory*. Bloomington: IUP. 126-173. <https://publish.iupress.indiana.edu/read/current-approaches-to-phonological-theory/section/0ff3bf9f-feec-4b79-9880-53f610f0070b>.

- Oñederra, Miren Lourdes. 1998. Ahoskera lantaldearen errendapen txostena. *Euskera* 43(1). 265-274. <https://www.euskaltzaindia.eus/dok/euskera/49448.pdf>.
- Oñederra, Miren Lourdes. 2019. Ahoskera arautzeaz eta ikaste-irakasteaz. *Euskera* 64(2)-2. 939-957. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7937018>.
- Perez Gaztelu, Elixabete & Esther Zulaika Ijurko. 2016. Adierazgarritasun zantzuak euskal gazteen txatetan ;). *Gogoa* 14. 105-130. <http://hdl.handle.net/10810/46554>.
- Perez Gaztelu, Elixabete & Miren Azkarate. 2020. Euskara estandarrak bernakularizazio aldian. In Iñaki Camino, Xabier Artiagoitia, Irantzu Epelde & Koldo Uli-barri (arg.), *Eibartik Zuberoara euskalkietan barrena: Koldo Zuazori gorazarre*. Bilbo: UPV/EHU. 601-616. <https://worldcat.org/oclc/1192405117>.
- Salaburu, Pello. 2015. Writing words: the unique case of standardization in Basque. Charleston: UNR. <https://worldcat.org/oclc/971643278>.

